

ZORLA EVLENDİRİLME VE NEVROZ

ARSAN, C., ÖKLÜ, D.

ÖZET : Türkiye'de evliliklerin çoğu ana-babalar tarafından düzenlenmektedir. Büyük kentli alt sınıfın üst kesimine ve orta sınıfın alt kesimine mensup ailelerin kızlarının rızası, bu uygulama yasadışı olduğu halde, bazan alınmamaktadır. Zorla evlendirilmenin kadınlarda gücensizlik ve mutsuzluk yaratabileceğini varsayarak yazarlar, hoşlanmadıkları kimselerle evlenmeye zorlanmış kadın sayısını büyük kentte yaşayan iki Türk ev kadını grubunda (her ikisinde de n=60) karşılaştırmışlardır. Her iki gruptaki kadınlar yaş, öğrenim, sosyal kesim (alt sınıfın yukarı kesimi ve orta sınıfın alt kesimi) ve gelir bakımlarından benzer nitelikte idiler. Hepsinin de en az bir çocuğu vardı. İki grupta da boşanmış kadın yoktu. Hoşlanmadıkları erkeklerle evlenmeye zorlanmış kadın sayısı nevrozlular grubunda 19 (%32) ve kontrol grubunda 7 (%12) idi. Ana-babanın aldatıcı ve baskılayıcı davranışlarının evlenilecek eş seçimi ile sınırlı kalmamış olmasında olasılıklardır.

ABSTRACT : Cevdet ARSAN, Dokuz Eylül University Faculty of Medicine, Deniz ÖKLÜ, İzmir Devlet Hastanesi. FORCED MARRIAGE AND NEUROSIS.

Most marriages in Turkey are arranged by parents. In the metropolitan upper-low and lower-middle class families the girls consent is sometimes not required though this practice is unlawful. Hypothesizing that forced marriage may bring neurosis in women by causing resentment and unhappiness, authors compared the numbers of women coerced to marry men whom they disliked in two groups (n=60 in each) of Turkish housewives living in a big city. The women in both groups were similar in age, education, social status (upper-low and lower-middle classes) and income, and matched in marital status. They all had at least one child. There were no divorced women in either group. The numbers of women who had been compelled to marry men whom they despised were 19 (32%) in the group of neurotics and 7 (12%) in the control group. Probably the inconsiderate and coercive behaviour of parents is not limited to choice of marital partners.

Prof.Dr.Cevdet ARSAN, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı. Dr.Deniz ÖKLÜ İzmir Devlet Hastanesi.

Anahtar Sözcükler : Zorla evlendirilme, Türk kadınlarının durumu, nevrozların etiyolojisi, toplumsal modernleşme, psikososyal stresörler.

Key Words : Forced marriage, Turkish women's status, etiology of neuroses, societal transition, psychosocial stressors.

İstemediği bir kimse ile evlendirilmenin kadınlarda nevroza yol açabileceği görüşündeyiz. Anlaşarak evlenme olgusu Ülkemizin büyük kentlerinde yavaş yavaş temel evlenme yöntemi olma yolundadır. Bu yöntemi ilgili geleneklere ve olgunluğa toplumumuzun sahip olmadığı, gençlerin birbirini yeterince değerlendirip uygun seçim yapmayı aslında genellikle bilmedikleri ve bunun mutsuz evliliklere yol açma olasılığının yüksek olduğu gerçektir. Ancak doğru düşündüğü görüşündeki bir genç kız istemediği bir kimse ile evlendirilmesi durumunda ana-babasına güceniklik, depresyon ve çaresizlik duygularına kapılacaktır. Sevdiğine kavuşamamanın yaratacağı kaybetme psikolojisi, daha önce sevdiğine verdiği sözü tutamama nedeniyle öz-saygısının yitirilmesi, dedikodudan kaçınma endişesiyle daha önce bir gönül bağlantısı bulunduğunu kimseye açmayıp ciddi üzüntülerini kimseye paylaşamamak ya da dertleşebilmek için konuyu başkalarına açıklamasının yol açabileceği onur zedelenmesi ve utanç genç kızın ruhsal zorlanışının daha ileri boyutları olabilir. Daha çok alt sınıfın üst kesimi ile orta sınıfın alt kesiminde kızların ve hatta bazan erkeklerin başına gelen gönülsüz evlendirilmeler, yarattıkları olumsuz durumlar ve duygular nedeniyle nevrozlara yol açabilen ya da katkıda bulunan bir psikososyal stresör niteliğindedir (1). Türkiye'de kadınların statüleri geleneksel rollerinden kaynaklanan dezavantajlı bir durumdadır. Bu aşağı statüde kadınlar kendilerine özgü birçok psikososyal stresörle karşılaşmaktadırlar. Ülkemizdeki erkeklerden ve Batıdaki kadınlardan daha zor duygulara boğulmaktadırlar (2,3). Batı toplumunda zorla evlendirilmenin bir yeri yoktur. Öte yandan bazı Doğu toplumlarında ise genç kız, görüşü alınmamasını doğal saymaktadır. Geleneksellikten çağdaşlığa geçiş durumundaki Türkiye'de bu konuda büyük bir çeşitlilik ve hızlı bir değişme gözlemlenmektedir. İçinde bulunduğumuz 1986 yılında İzmir'de iki genç doktorun nikahı kıyılırken memurun olağan tutumu içinde kadına damatla evlenmeyi etki altında kalmaksızın özgür istenciyle kabul edip etmediğini sorduğunu gözlemlemiş bulunuyoruz. Bu soru gereksizdi; çünkü gelinle damadın ana-babaları da yüksek öğrenimli olup yukarı orta sınıfa mensup idiler. Aynı sorunun damada sorulmaması zorla evlendirilmeye daha çok kadınların maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Büyük kentlerde alt sınıfın üst kesimi ile orta sınıfın alt bölümünde bazan bir yandan gençlerin aşk evliliğine özendikleri öteki yandan da ana-babaların genellikle bunu kızları için kesin ve sert biçimde yasakladıkları görülmektedir. Bu alanda gençlerin büyük

çoğunluğu inhibe ve beceriksizdir, kızlar bundan başka sıkı denetim altındadır. Fakat bu kesimlerde genç erkekler kızlarla gönül ilişkisi kurma becerisine ve olanağına sahip olmasalar bile istemedikleri kimselerle kızlar gibi seyrek olmayan bir oranda zorla evlendirilme durumunda da değildirlir.

Amacımız genç kızların zorla evlendirilmeleri ile nevroz arasındaki ilişkiyi sosyal psikiyatri açısından önemi nedeniyle araştırmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu amaçla 60 nevrotik (DSM-III kriterleri ile) kadını, kontrol deneği olan 60 kadınla karşılaştırdık. Rasgele seçilmiş bu kadınlar İzmir metropolünde oturan, eşlerinin aylık kazancı (Eylül-Kasım 1985'te) 35.000-95.000 TL olan, en az okur-yazar, en çok orta okul bitirmiş olan, 21-39 yaşları arasında bulunan, en az bir çocuklu, evli ev kadınlarıydılar. Nevroz grubunda yaş ortalaması 31.15±4.18 kontrol grubunda ise 29.26±4.44'tür.

D.Öklü ile denekler arasında iyi bir raport oluştuktan sonra kendilerine, fikirleri alınmadan ya da alınarak görücü yöntemiyle mi, yoksa anlaşarak mı evlendikleri sorulmuştur.

BULGULAR

Bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Evleniş yöntemi	Nevroz (n=60)	Kontrol (n=60)
Görücü yöntemi, fikri alınmadan zorla evlendirilme	19 (%32)	7 (%12)
Görücü yöntemi, fikri alınarak	29 (%48)	36 (%60)
Anlaşarak	12 (%20)	17 (%28)
Chi kare= 7.154	ser.d.=2	p < 0.01

Tablo 1. Nevroz ve kontrol gruplarındaki kadınların evleniş biçimlerinin dağılımı.

TARTIŞMA

Kontrol grubunda %12'yi bulan zorla evlendirilme olgusu, Medeni Kanununun bir kesiminde hangi sıklıkla çiğnendiğini ortaya koymakla birlikte nevroz grubunda %32'yi bularak belirli bir sosyal kesimde önemli bir nevroz etkeni olduğunu düşündürmektedir. Bilmeliyiz ki kızını istemediği bir erkekle evlendiren bir ana-baba çocuklarına birçok başka baskılar daha uygulanmış olabilir (3). Ülkenin modernleşmesiyle zorla evlendirilme olgusunun azalacağını düşünebiliriz. Başka sosyal kesimlerde zorla evlendirilme ve nevroz ilişkisinin ne oranda bulunduğu merak konusudur.

Anlaşarak evlenme yöntemi konusunda Ülkemizde bilgi birikimi bulunmadığı için böyle başlamış evliliklerin de mutsuzluğa ve nevroza yol açması mümkündür. Ancak bizim ele aldığımız, düzeyi yetersiz sosyal kesimde görücü usulüyle yapılan evlendirmelerin de, görücü yönteminin temelindeki görgüsel bilgiye ve mantığa dayandırılmamış olduğu düşünülebilir. Tanıdığımız bir nevrozlu kadın, işi ve bir meslek ya da becerisi olmayan bir erkekle, "iyi bir aileye" (alt sınıftan bir aile) mensup olduğu için evlendirilmiş bulunuyordu. Bu koşullarda kızın gönüllülüğü ile ruhsal sağlık daha çok birliktelik göstermektedir. Anlaşarak evlenme konusunda kızın ümidi ve olumlu hayalleri vardır. Ana-babanın seçimi daha akıllıca, uygun olsa bile kızın olumsuz duygusal tepkisi ruhsal bozukluğa kapıyı açabilir.

"Evlilikte keramet vardır" atasözünün günümüzde geçerli olup olmadığının yerel toplumbilimcilerce araştırılması gereklidir.

Nevrozlu bir kadının tedavisini üstüne alan psikiyatrist evlenmenin türü konusunu dikkatle araştırmalıdır.

KAYNAKLAR

1. ARSAN, C., ÖKLÜ, D. Büyük kentli Türk kadınının psikososyal yönden dezavantajı durumu. Sağlık Hastanesi Dergisi 1987; 1(2), 17-18.
2. ABADAN-UNAT, N. Türk toplumunda kadın. Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1982.
3. ARSAN, C., ÖKLÜ, D. Kadınlara özgü psikososyal stresörler. Sağlık Hastanesi Dergisi 1987; 1(2), 14-16.